

Broedvogelinventarisatie Weusthag Stadspark Noord

Hengelo – 2023

Wateral

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Gebiedsbeschrijving
3. Methode
4. Inventarisatie
5. Nawoord

1. Inleiding

De onderliggende broedvogelinventarisatie is voor het 3^e jaar uitgevoerd. De betrokkenen bij het beheer van het Landschapspark Weusthag¹ stellen prijs op deze inventarisatie, omdat dit past bij de ambities om de Twentse landschapskarakteristieken te behouden en te verbeteren. Op 29 april is door ondergetekende voor de buurtwerkgroep 'ProNatuur' in de vroege ochtend een vogelexcursie georganiseerd voor een tiental wijkbewoners.

2. Gebiedsbeschrijving

Het Weusthag ligt in het noorden van Hengelo en is voor een belangrijk deel een grondwaterwingebied van Vitens. Hengelo ligt in een stuwwalbekken, dat de aanwezigheid van toestromende beken en van keileem heeft veroorzaakt. Het gebied is vanouds gevormd door kleiwinning, agrarisch gebruik en bosbouw. Het vogelinventarisatiegebied omvat ca. 47 hectare en ligt rond de Kleigaten van Rientjes. Het wateroppervlak bedraagt ongeveer 9 hectare.

Het afwisselende terrein kenmerkt zich door zijn halfopen karakter met enkele verspreid liggende boerderijen en woningen. Langs de Tijertsbeek ligt een natuurlijk beheerd gemengd bos bestaande uit populier, eik en spar. De oevers van de plassen zijn met opslag dichtgegroeid met zwarte els, schietwilg en vlier en worden deels omzoomd door rietkragen en koninginnekruid.

Het gebied is op de wandelpaden en langs de oevers toegankelijk voor publiek. De gemeente heeft dit deel van het park aangemerkt als rustgebied. Sommige stukken zijn onbegaanbaar en afgesloten.

¹ "Beheer Landschapspark Weusthag" Landschapsteam / januari 2022.
Vrienden van het Weusthag, gemeente Hengelo.

2. Methode

De onderzoeksmethode van de vogeltellingen is beschreven in de 'Handleiding Broedvogelmonitoring' van Sovon Vogelonderzoek Nederland en wordt landelijk toegepast door alle waarnemers van Sovon. Met deze gestandaardiseerde aanpak wordt niet naar nesten gezocht, maar worden de territoria op basis van het aantal waarnemingen, de tijd van het jaar en de zang en het gedrag van de vogels in kaart gebracht (zgn. territoriumkartering). De gegevens worden onder meer gebruikt voor de jaarlijkse landelijke Vogelbalans van Sovon, waarin trends van toe- en afname worden beschreven.

1. 23 februari	19:53 t/m 21:11	Dit broedseizoen zijn negen telrondes gelopen met verschillende startpunten binnen het omliggende terrein. In de periode februari t/m juli, bestaande uit 7 vroege ochtendbezoeken waarbij voor of rond zonsopgang werd begonnen, 1 ochtendbezoek en 1 avondbezoek. De gegevens zijn in het veld digitaal ingevoerd met het karteringsprogramma <i>Avimap</i> en naderhand in de landelijke databank van Sovon opgeslagen. Het doel van dit onderzoek is een meerjarige inventarisatie van alle broedvogels (project BMP-A ²), zodat ook voor dit telgebied na enige tijd een ontwikkeling zichtbaar wordt.
2. 6 maart	08:06 t/m 12:17	
3. 20 maart	07:04 t/m 11:00	
4. 5 april	06:54 t/m 11:18	
5. 25 april	05:46 t/m 10:18	
6. 17 mei	05:04 t/m 09:34	
7. 30 mei	04:44 t/m 08:50	
8. 24 juni	04:23 t/m 08:22	
9. 4 juli	08:27 t/m 11:06	

3. Inventarisatie

Er zijn dit jaar 73 vogelsoorten waargenomen, waarvan 55 soorten een broedterritorium hebben gehad. Van die 55 soorten zijn er 2 schaars voorkomend (IJsvogel en Brandgans) en 25 minder algemeen. Vier van deze soorten staan op de Rode Lijst voor kwetsbare en gevoelige soorten, nl. Torenavalk, Koekoek, Wielewaal en Grauwe Vliegenvanger. De Rode Lijst is opgesteld in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op basis van gegevens uit de verschillende vogelmeetnetten die Sovon coördineert.

Het totaal aantal vastgestelde broedterritoria bedraagt 274, 14 minder dan in 2022. Dat is een dichtheid van 583 territoria per 100 hectare landschap. Overigens is dit nog steeds een gemiddelde dichtheid in Twentse telgebieden, voor zover vergelijkbaar. De daling kan grotendeels gerelateerd worden aan een tiental afnemende soorten, met name in de soortgroepen bos- en struweelvogels. Sinds 2021 is het totaal aantal broedparen met ca. 10% achteruitgegaan. Op soortniveau zijn er natuurlijk altijd fluctuaties, in positieve en negatieve zin. Landelijk is wel bekend dat de vogelstand in zijn totaliteit afnemende is, vermoedelijk door de omvangrijke afname van de insectenpopulatie.

² BMP-A is sinds 1984 een Sovon-telproject: **Broedvogel Monitoring Project - Alle soorten**

Top-tien	2023	2022	2021
Tjiftjaf	24	22	27
Winterkoning	21	20	19
Zwartkop	20	25	29
Koolmees	16	18	21
Spreeuw	16	13	10
Vink	14	14	14
Merel	13	15	13
Pimpelmees	12	14	15
Boomkruiper	10	12	12
Houtduif	10	7	12

De Tjiftjaf is dit seizoen de meest vastgestelde broedvogel, direct gevolgd door Winterkoning en Zwartkop. Die laatste is verder afgenomen terwijl de Spreeuw duidelijk in de lift zit. De Kool- en Pimpelmees nemen wat in aantal af. Ondanks dat de rupsenpiek steeds eerder valt door de klimaatopwarming, is de instandhouding van de mezenpopulatie nog steeds gunstig.

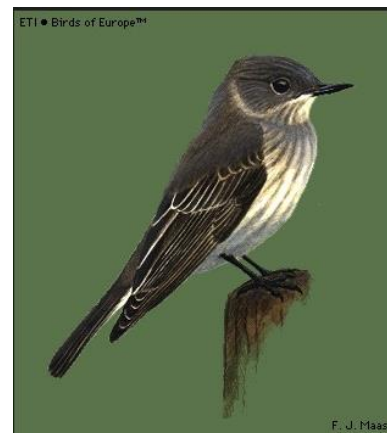
De Houtduif is terug in de top-tien met een licht herstel. Landelijk is de ontwikkeling matig ongunstig door met name de verslechterde voedselsituatie op akkers, maar de dichtheden in Twente vallen nog steeds mee, vooral ook omdat er volgens Sovon in het aangrenzende

Westfalen erg veel Houtduiven zitten.

In de tabellen staan alle waargenomen broedende soorten vermeld in alfabetische volgorde, met het aantal territoria. De indeling is naar ecologische soortgroep. Met de letter B worden de landelijk als “bijzonder” (minder algemene) gekenmerkte broedvogels aangeduid; met de letter Z de landelijk “zeldzame” (schaarse) broedende soorten. Met de letter K en G worden de “kwetsbare” respectievelijk “gevoelige” soorten van de Rode Lijst aangeduid.

Bosvogels	Bijz.	2023	2022	2021
Boomklever	B	4	2	2
Boomkruiper		10	12	12
Gaai		3	2	4
Glanskop	B	1	2	1
Goudhaan		-	-	1
Grauwe Vliegenvanger	G	1	-	-
Grote Bonte Specht		3	5	6
Grote Lijster	K	-	-	1
Holenduif		2	2	3
Houtduif		10	7	12
Kauw		4	3	3
Koolmees		16	18	21
Pimpelmees		12	14	15
Spreeuw		16	13	10
Tjiftjaf		24	22	27
Vink		14	14	14
Vuurgoudhaan	B	1	1	2
Wielewaal	K	1	1	-
Zwarte Kraai		6	4	4

De bosvogels omvatten gezamenlijk 127 broedparen, 46% van de gehele inventarisatie. Nieuwkomer is de Grauwe Vliegenvanger, een gevoelige soort die voor zijn voedsel erg afhankelijk is van insecten.

Afb. 1 Grauwe Vliegenvanger

Het aantal broedparen Grote Bonte Specht gaat wat achteruit. Door de toenemende ouderdom van het bos

en veel dood hout blijft zijn populatie vermoedelijk wel redelijk op peil. Voor de Boomklever, die verdubbelde in aantal broedparen, is dat ouder wordende bos sowieso een groot voordeel vanwege het grotere voedselaanbod in met name eiken en de vele broedholten; met dank aan de spechten.

Bosrandvogels	Bijz.	2023	2022	2021
Ekster		7	7	6
Gekraagde Roodstaart	B	2	1	1
Groene Specht	B	2	1	2
Groenling		-	1	-
Putter	B	1	-	1

Afb. 2 - Ekster

Rietvogels	Bijz.	2023	2022	2021
Kleine Karekiet		4	10	12
Rietzanger	Z	-	-	1
Waterhoen		2	2	2
Waterral	B	1	-	-

Waterral is een nieuwe soort in dit gebied. Een tamelijk schuwe broedvogel, die zich ophoudt in en langs rietranden.

Het aantal broedpaartjes Kleine Karekiet is ruim gehalveerd. Een mogelijke verklaring kan zijn dat er door extra maaiwerkzaamheden in het afgelopen najaar minder geschikt stevig riet voorhanden was. De

Struweelvogels	Bijz.	2023	2022	2021
Bosrietzanger		1	-	1
Braamsluiper	B	1	1	-
Fazant		1	-	-
Fitis		4	2	4
Goudvink	B	-	-	1
Grasmus	B	3	3	3
Heggenmus		6	9	5
Kneu	G	-	-	1
Merel		13	15	13
Roodborst		8	13	10
Staartmees	B	1	2	3
Tuinfluit		5	9	8
Winterkoning		21	20	19
Zanglijster		4	4	3
Zwartkop		20	25	29

Met 88 territoria zijn de struweelvogels ook sterk vertegenwoordigd in het Weusthag. Dat is 32% van het totaal aantal broedparen. Er zijn dan ook veel heggen, houtwallen en bosschages aanwezig. De Tuinfluit en Zwartkop zijn relatief wat teruggelopen. De fraai zingende Bosrietzanger heeft de kleigaten weer teruggevonden.

Afb. 3 – Bosrietzanger

Roofvogels	Bijz.	2023	2022	2021
Buizerd	B	1	1	1
Torenvalk	K	1	1	-

Een paartje Torenvalken heeft dit jaar voor het eerst een succesvol broedsel in de nieuwe nestkast voortgebracht. Met 5 pullen een ruim legsel. In het vorige seizoen zwierf er al een paartje rond in het gebied en rond de nestkast, echter zonder broedaspriaties. Wat vermoedelijk meetelt is dat 2023 een uitstekend veldmuizenjaar was, in tegenstelling tot 2022.

Een paartje Torenvalken heeft dit jaar voor het eerst een succesvol broedsel in de nieuwe nestkast voortgebracht. Met 5 pullen een ruim legsel.

Weidevogels	Bijz.	2023	2022	2021
Kievit	B	3	1	1
Scholekster	B	1	1	1
Witte Kwikstaart	B	2	4	2

Afb. 4 – Scholekster

Sovon en Vogelbescherming hebben 2023 uitgeroepen tot jaar van de Scholekster, vanwege aanhoudende afname van de soort, zonder uitzicht op herstel. In dat kader is er een broedplaat in het water geplaatst, langs de rand van een van de

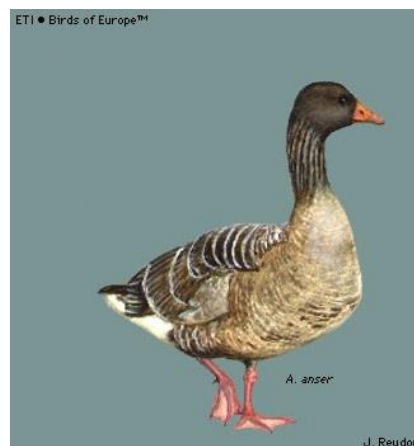
kleigaten. Deze biedt bescherming tegen grondpredatoren zoals kat, vos en marter. Een landelijk experiment van de initiatiefnemers. Tot nu toe overigens zonder succes in het Weusthag. De Scholekster heeft dit jaar op het platte dak van de Kalmarflat gebroed. Er vliegen wel meerdere paartjes in het gebied rond, die vooral de platte daken van de industrie benutten als veilige nestgelegenheid.

De Kievit heeft een goed jaar achter de rug. Ondanks dat de staat van instandhouding van de Kievit als broedvogel in Nederland al jaren zeer ongunstig is.

Watervogels	Bijz.	2023	2022	2021
Brandgans	Z	2	2	3
Fuut	B	3	2	2
Grauwe Gans	B	4	1	6
Knobbelzwaan	B	1	1	1
Kuifeend	B	1	-	2
Mandarijneend	Z	-	-	1
Meerkoet		6	7	7
Nijlgans	B	2	1	1
Soepeend		1	1	2
Soepgans	B	2	3	1
Wilde Eend		5	10	4

Deze 27 territoria watervogels zijn ca. 10% van het totaal.

Er zijn Krakeend, Mandarijneend, Tafeleend en Slobeend waargenomen, maar een geldig broedterritorium kon niet worden vastgesteld. De ganzensoorten hebben vooral op het eilandje gebroed, waar geen verstoring of grondpredatie kon plaatsvinden.

Afb. 5 – Grauwe Gans

De paartjes Wilde Eend halveerden in aantal, zodat de opleving uit het vorige broedseizoen geen enkele indicatie op een positieve trend aangaf. De Grauwe Gans herstelde zich enigszins.

Begin maart werd een Pijlstaart waargenomen, bijna zeker een doortrekker naar Scandinavië.

Overige soorten	Bijz.	2023	2022	2021
Bonte Vliegenvanger	B	2	1	3
Ijsvogel	Z	1	1	1
Koekoek	K	1	2	1
Turkse Tortel		-	-	2
Zwarte Roodstaart	B	-	-	1

Afb. 6 – Ijsvogel

Overige waarnemingen:

In deze inventarisatie zijn de waargenomen kolonievogels Aalscholver, Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger, Kokmeeuw, Huiszwaluw en Oeverzwaluw niet opgenomen. Ook niet Boerenzwaluw, Gierzwaluw en Huismus. Hiervoor zijn aparte nestentellingen nodig, die hier niet worden uitgevoerd. De bekende dichtstbijzijnde gebiedskolonies waar onderstaande soorten broeden zijn:

Aalscholver; Zwillbrocker Venn,
 Blauwe Reiger; Oelerbeek Delden en Lonnekermeer,
 Grote Zilverreiger; de Wieden,
 Kokmeeuw; Wierdenseveld en Zwillbrocker Venn.

5. Nawoord

Ook in 2024 zullen broedvogels worden geïnventariseerd om continuïteit in de tellingen te verkrijgen. De nestkastjes worden door de werkgroep 'ProNatuur' in de herfst gecontroleerd en schoongemaakt. Voor wijkbewoners zal er in het voorjaar opnieuw een vogelexcursie worden gehouden om de kennis over het stadspark en de avifauna te vergroten.

September 2023
 André van den Berg
 Twentse Vogelwerkgroep
 Sovon Vogelonderzoek Nederland

Foto voorpagina: Gerrit ter Haar via waarneming.nl

Bron tekeningen: Naturalis Biodiversity Center

Getekende afbeeldingen door:

F.J. Maas - Afb. 1

J. Reydon - Afb. 2 en 5

P. van der Wolf - Afb. 3, 4 en 6